

משפחת צבי וחנה גליק

שם	צבי בן משה ומלכה לבית קליין	חנה בת יעקב רוט ורחל לבית אדלייד
תאריך לידה	20.9.1928	11.12.1931
מקום הלידה	צ'רנה נד טיסו (Cierna Nad) (Tisou), צ'כוסלובקיה	טאוט (Tăut), רומניה
תאריך העלייה	1948	1948
שנת הנשואים	1953	1953
הגעה לישוב	1953	

הילדים:

1954 – אסתי

1956 – רותי

1962 – נעמי

צבי, רותי, חנה ואסתי (1960) בכניסה לביתם

סיפר צבי: נולדתי בכפר צ'רנה נד טיסו, צ'כוסלובקיה שנמצא כיום בנקודת המפגש של גבולות סלובקיה, הונגריה ואוקראינה. לפני מלחמת העולם הראשונה היה שייך האזור לאוסטרו-הונגריה. התושבים היו הונגרים, סלובקים ורותנים (קבוצה אתנית סלבית) ודיברו בלשונותיהם. רק 8 מתוך כ-170 המשפחות היו יהודיות, רובן קשורות בקשרי משפחה, והשפה העיקרית בה דיברו בבית הייתה אידיש, אמי כמעט ולא דיברה הונגרית. שמות היישובים השתנו בעקבות שינויי השלטון. גם אני בעל כמה שמות שבהם נעשה שימוש על פי הנסיבות. שמי אָרנו בהונגרית, ארנסט בגרמנית והרשו (צבי בגרמנית ובאידיש) בפי תושבי מקום הולדתי. בבית הכנסת קראו לי תמיד בשמי העברי צבי. הייתי הצעיר ביותר בין ששה ילדים שנולדו להורי בתשע שנים. היו לי שלוש אחיות: אירנה (אירן), שמחה (אילונקו) ואדלה (אודל), ושני אחים: יהודה (זולי) ודב (בונדי).

אביו fe צבי, אנה אליק, כחייל בצבא האוסטרו-הונגרי

הוריי עבדו קשה כדי לפרנס את המשפחה. לאבי היה אטליז בעיר צ'ופ (Chop) אליו היה רוכב על אופניו, ואמא מכרה בשר לתושבי הכפר. אבי, ששירת כחייל בצבא האוסטרו-הונגרי ואף זכה לאות הצטיינות, היה אדם נכבד בכפר ובסביבה. תפקידו כראש הקהילה היהודית הקטנה היה להביא מן הכפרים בקרפאטים מלמד שהיה ישן ואוכל בבתי תלמידיו. בקיץ למדנו בעזרת הנשים של בית הכנסת ("ויבר שול" באידיש). בחורף נערכו הלימודים בבית בו התגורר המלמד, כדי לחסוך בחימום. אחד מן המלמדים שלנו, למדן גדול, היה אחיה של תושבת כרם מהר"ל, גברת מגדה שוורץ. התחלתי לבקר בחדר כבר בגיל ארבע, בתחילה למדנו קריאה ואחר כך למדנו חומש עם רש"י כשאנחנו מתרגמים כל מלה לאידיש. בגיל שבע התחלתי ללמוד גם בבית הספר הרפורמי של הכפר לימודים כלליים וסדר יומי היה

עמוס ביותר. כשסיימתי את לימודי בבית הספר המקומי נשלחתי לגור בבית סבתי מצד אבי, מרים לאה, שחיה בעיירה הגדולה יותר שאטוראליאוייהי (Sátoraljaújhely) בגבול הונגריה צ'כוסלובקיה. למדתי שם בתלמוד תורה. חזרתי על לימודי החומש ורש"י, ונוסף עליהם למדתי גם תלמוד. זו הייתה כבר תקופת המלחמה ולימודי נפסקו אחרי שנה בערך.

בשנת 1938 כשהאזור עבר לשליטת הונגריה איבד אבי את חנותו. הוא גויס לפלוגות עבודות הכפייה שהוטלו על גברים יהודים בגיל הגיוס, אך אחרי כמה חודשים שוחרר מפאת גילו. גם אחי הגדול יהודה גויס ונשלח עם הצבא ההונגרי לרוסיה. קיבלנו הודעה שהוא נעדר ורק אחרי שנים נודע לנו מפי עד ראייה שהוא נפטר שם. כשהגעתי לגיל 14 נחלצתי לעזור בפרנסת המשפחה ועבדתי בבודפשט, בין היתר, בבית חרושת למזוודות בו עבדו גם אחיותיי, אירנה ושמחה. כשנכנסו הגרמנים להונגריה (מארס 1944), הצליחה ועדת העזרה וההצלה בבודפשט, שאחד מראשיה היה ישראל קסטנר, להנפיק רישיונות עבודה באישורו של אייכמן לאנשים בגיל העבודה. התייצבתי שם וקסטנר אמר לי שאני צעיר מדי. כשאמרתי שאני בן כפר ויודע לעבוד, קיבלתי את התעודה המתאימה. היא הייתה כתובה בגרמנית ובהונגרית, ונאמר בה: "ארנסט גליק עובד בשירות הגרמנים והחוקים נגד היהודים אינם תקפים לגבי". ידעתי קצת גרמנית ובזכות זה עבדתי יחד עם חייל גרמני, רב סמל הומל, במשאית. תפקידנו היה לאסוף כל חפץ בעל ערך מבתי היהודים הריקים. בתקופה זו גרתי בחדר בפנסיון ריק מאורחים בבודה, קרוב לבסיס הצבאי. אחיותיי עדיין עבדו בבית החרושת למזוודות.

אבא כבר נפטר לפני כן מהתקף לב. אימא ואדלה שנותרו בכפר כבר הועברו לאושוויץ. כששוטרים הונגרים באו לאסוף את כל הגברים והנשים בגיל העבודה, ויתרתי על השימוש בתעודה שהעניקה לי זכויות מיוחדות, כדי שאוכל להצטרף לאחיותיי ולהישאר יחד אתן. כבר בערב הראשון הפרידו בינינו. אותי לקחו להקמת ביצורים ומכשולים לטנקים, עבודה פיזית קשה מאוד. אחיותיי אירנה ושמחה נלקחו למחנה אחר והן עבדו כמבשלות במטבח.

כשהאמריקאים התקרבו (נובמבר 1944) נלקחנו לאוסטריה במסע רגלי ארוך שנודע בשמו צעדת המוות. גם אחיותיי השתתפו בצעדה הזו, והיו מרחק יומיים הליכה מן המקום בו הייתי אני. בגבול אוסטריה בעיירה ההונגרית הג'שה'לום (Hegyeshalom) העמיסו אותנו על קרונות להובלת בהמות, וכצידה לדרך קיבלנו רק חתיכת לחם שחור ויבש. 30-40 אחוז מן האנשים נפטרו בדרך מרעב וצמא. אני ניצלתי הודות למנת הלחם שמצאתי על גופת אדם מת.

הגעתי למאוטהאוזן (Mauthausen), מחנה קרנטיין (הסגר) שהיה טוב יחסית למחנות הריכוז, וממנו נשלחו אנשים ככוח עבודה לבתי חרושת בגרמניה. הייתי שייך לצוות שהיה אחראי על ניקיון צריפי המגורים. כל שבוע באו לבדוק את מצבנו הגופני. היינו עומדים בחמישיות במסדר (אָפּל) והממונים היו עוברים בינינו וממשישים את השרירים. החזקים ביותר היו נלקחים לעבודה בגרמניה. נשארנו במחנה מאוטהאוזן כמעט עד לסוף המלחמה.

כשהאמריקאים התקרבו העבירו אותנו למחנה גונסקירכן (Gunskirchen), מרחק 60 ק"מ משם, ובו נפגשתי עם אחי בונדי ועם אחיותיי. באחת מפגישות המחנה ראיתי ערמת גופות גבוהה כבית, ועל ידה שוכב אדם שקורא בשמי. זה היה אחי בונדי שהיה חולה וחלש מאוד. הוא החזיק ביד סלק בהמות וליקק אותו, לא היה לו כוח ללעוס. לרוב מזלו מצאתי אותו בזמן והצלחתי להצילו. האכלתי אותו בלחם לעוס ואחרי שבוע חזרו כוחותיו והוא הצטרף למגורים באוהל הענק.

אחרי שהייה של שבועיים במקום, שמעתי קול קורא "גליק ארְנו (ארנסט)". אלה היו אחיותיי, שמחה ואירנה, שחיפשו אחרי. הפגישה של ארבעת האחים והאחיות עוררה התרגשות רבה ושמחה בכל המחנה, היא קרתה כמה שבועות לפני שהמחנה שוחרר על ידי האמריקאים (מאי 1945). אדלה השתחררה עם שחרור אושוויץ על ידי הצבא האדום (ינואר 1945). לא כל בני המשפחה הצליחו לעבור את התופת בשלום. אימא נספתה באושוויץ, אבא נפטר מהתקף לב בבודפשט, עוד לפני הגירוש, ואחי יהודה נפטר ברוסיה בעת שירותו כעובד כפייה בפלוגות העבודה של הצבא ההונגרי.

צ'מי הכשרה

אחרי המלחמה חזרו אחיותיי ואחי לאזור הולדתנו, התחתנו והתיישבו שם. אני הצטרפתי לתנועת "הבונים" ונשלחתי להכשרה בחווה חקלאית בנאג'ברין (Nagybereny), מרחק 10 ק"מ מאגם הבלאטון, לתקופה של שנה וחצי. היינו כ-25 בחורים ובחורות וטיפלנו במשק החקלאי. שליחים מן הארץ, ביניהם יונה רזן מקיבוץ מעגן, גדעון בן ישראל (לימים מייסד מפלגת הגמלאים) והמשורר חיים גורי, נתנו לנו הרצאות בתולדות הציונות, לימדו שירים וריקודים ישראלים והדריכו אותנו בספורט ובאימון גופני.

את דרכי לארץ ישראל התחלתי כבר בסתיו 1947. חיילים ישראלים ששירתו בבריגדה עסקו בעלייה הבלתי לגלית ודאגו לארגון קבוצתנו, קבוצה של הונגרים ורומנים. הסיעו אותנו במשאית צבאית לאוסטריה ומאחר שלא היו לנו תעודות מתאימות דאגו לשחד את השוטרים בגבול. את החלטת האו"ם על הקמת מדינה עברית בארץ ישראל בכ"ט בנובמבר 1947 שמענו כשהיינו באוסטריה ורקדנו ברחובות משמחה.

מאוסטריה עברנו לאיטליה וכשהיינו במילאנו, זלמן שזר, לימים נשיא המדינה, ביקר אותנו בבית ספר בשם "שקולה קודרנה" בו שהינו, ונאם לפנינו בהתלהבות באידיש. בוונציה העמיסו אותנו, 180 איש, על ספינת דיג קטנה, ספינת מפרשים שהוסיפו לה מנוע דיזל. חברי "הבונים" השתתפו בארגון ובנהיגת הספינה. היה כתוב עליה "ספינת ההגנה" אבל במשך ההפלגה היא קיבלה את השם "ל"ה גיבורי גוש עציון" לציון 35 הלוחמים הגיבורים (שנקלעו למארב בדרכם להגיש עזרה לתושבי גוש עציון הנצור ונפלו כולם בקרב ב-16 בינואר 1948). הספינה יצאה (17 בינואר 1948) ושטה במשך 16 יום לישראל. כשהגענו למים הטריטוריאליים של ישראל פגשו אותנו אניות מלחמה בריטיות (R92, R93). אחרי קרב קצר נגררה הספינה לנמל חיפה ומשם נשלחנו באניית גירוש לקפריסין. הייתי שם כמה חודשים, עבדתי במטבח, ובכסף שהרווחתי שילמתי תמורת שיעורים פרטיים בעברית. לחיפה הגעתי באנייה "דולורס" מיד אחרי קום המדינה ופרוץ מלחמת השחרור. נשלחתי לכפר גלעדי על ידי תנועת "הבונים" ואת הדרך לשם כבר עשינו במשוריינים.

כפר גלעדי, 10 ביוני 1948

סיפרה חנה: נולדתי בטרנסילבניה בכפר טאוט (Tăut) שמרבית תושביו היו רומנים וחלק קטן מהם הונגרים. בבית דיברנו הונגרית כי הורי נולדו בתקופה שהאזור היה שייך לממלכה האוסטרו-הונגרית. חיינו בבית גדול ויפה עם חצר ובה עצי פרי, גינת ירקות ולול. סבתי אסתר, אם אמי, גרה אתנו וטיפלה בי בזמן שהוריי עבדו בחנות המזון שלהם.

חנה והוריה יצקה ורחל רוט

כשהייתי בת 6 התחלתי לבקר בבית הספר בו שפת הלימוד הייתה רומנית. הייתי בת יחידה ושתי המשפחות היהודיות הנוספות שחיו בכפר היו חסרות ילדים. אחת מחברותיי למשחק הייתה בת השכנים ובבית הספר התייחדתי במיוחד עם בן הכומר. בבית שמרנו את מצוות היהדות. אבי היה מתפלל כל בוקר, שמרנו על כשרות ובחגים היינו הולכים ברגל לבית הכנסת בכפר הסמוך. את ליל הסדר ערכנו בחוג המשפחה המצומצמת. לאבי היו שלושה אחים ושתי אחיות, אבל הם לא חיו בכפר שלנו. אחד מדודיי נפטר בגיל צעיר ואשתו וילדיה, בת גילי ציפורה וג'ורי הצעיר ממני, עברו אתנו בתקופת המלחמה את מסלול הנדודים שעשו כל היהודים באזור. בעיר טינקה (Tinca) הייתה קהילה יהודית, היו חנויות בבעלות יהודית והוריי היו שוכרים עגלון, בעל סוס ועגלה, ומביאים משם סחורה לחנותם. אני קיבלתי שם כמה שיעורים ממורה לעברית.

כשהייתי בת 11, בדיוק בזמן הדלקת הנרות בערב שבת, הגיעו ז'נדרמים רומנים בשליחות הנאצים. הם הורו לנו לארוז מעט חפצים ובגדים ולעזוב את הבית. את כל יהודי הכפרים העבירו לטינקה. גרנו אצל משפחה יהודית עשירה למדי, למרות זאת המיטות שרצו פשפשים מהם סבלתי מאוד. נשארנו שם תקופה קצרה בלבד, אחריה העבירו את כל היהודים, כולל היהודים תושבי טינקה, לעיר ביוש (Beiuș), ואחרי כן העבירו אותנו לכפר ג'ינטה (Ginta) שתושביו היו רומנים והונגרים. גרנו שם אצל משפחה לא יהודית בשכירות. כל שבוע היינו צריכים להתייצב בתחנת המשטרה המקומית ואסור היה לעזוב את המקום. את אבי לקחו לעבודות כפיה קשות בפרדל (predeal) שם עבדו היהודים תחת השגחה של שומרים רומנים. בבית נשארנו סבתא, אימא ואני.

יום אחד נודע לנו שאבא חולה ושולחים אותו ברכבת הביתה. נסענו לפגוש אותו בתחנת הרכבת וכשהגיע הוא נראה חולה, רזה מאוד וצבע פניו היה צהוב. כשהבריא הוא חזר לפלוגות עבודות הכפייה. אסור היה לנו ללמוד, אבל השלטונות הרומנים עצמו עין כאשר סטודנטים יהודים שהיו בין המגורשים ארגנו בג'ינטה מעין בית ספר כדי לתת לנו מסגרת וחיי ילדות רגילים. אחת המורות הייתה מורה למוזיקה מטינקה שאהבנו אותה מאוד. יחד אתי למדה גם בת דודתי ציפורה. במשך כל תקופת הנדודים חיינו מחסכונות ואינני זוכרת שהיה מחסור במזון.

חיי הנדודים שעברנו הצילו בסופו של דבר את חיינו כי הרומנים ניסו כל הזמן להרחיק אותנו מן הגבול ההונגרי למרכז המדינה.

הכיתה ב'1945:

חנה פסיית אפאנא יוספת פאורה הראפאנה, ציפורה פסיית אפאנא פאורה הפנייה

כשהסתיימה המלחמה ב-1945 היינו חופשים לגור היכן שנרצה ועברנו לאורדיה (Oradea). להורי היה שם בית, אבל דייריו לא רצו לפנותו. גרנו בבית שכור צמוד לחנות מזון וירקות שניהלו הורי. חזרתי לבקר בבית הספר, גימנסיה יהודית ששכנה בחצר בית הכנסת. אהבתי מאוד את המורה היהודייה לצרפתית שעישנה המון. כשהייתה לה יום הולדת, ארגנתי קבוצת חברים, קנינו זר פרחים יפה וביקשנו שבין הפרחים ישימו סיגריות כמספר שנותיה. גם המורה למתמטיקה היה יהודי. הוא הזהיר את התלמידים שהתכוננו לעלות לארץ מפני החיים הקשים והעדר התנאים לרכישת השכלה מסודרת. ליד בית הכנסת נמצאו משרדי ארגון שטיפל בעלייה לישראל. הגיעו לשם שליחים מישראל ובערבים היו מתאספים שם צעירים, שרים שירים ישראלים ורוקדים ריקודים ישראליים. בן דודי ג'ורי, אחיה הצעיר של בת דודתי ציפורה, רצה מאוד לעלות לארץ, ובעקבותיו גם אחותו ציפורה ואני החלטנו לעלות לישראל. הורי התנגדו לתוכנית, אבל בסופו של דבר הסכימו כשידעו שאעלה בחברת בני דודיי במסגרת עליית הנוער.

יצאתי בדרכי לארץ באנייה "פאן יורק" מנמל בורגאס בבולגריה בדצמבר 1947, יחד עם האנייה "פאן קרסנט", אבל משחתות בריטיות מנעו מן האניות להגיע לישראל וכיוונו אותן לקפריסין. בקפריסין שהינו במשך שלושה חדשים וגרנו באהלים. גם צבי היה בקפריסין באותה תקופה אבל לא נפגשנו. הגעתי לארץ מקפריסין בזמן מלחמת השחרור. התחנה הראשונה שלי בארץ הייתה מחנה עולים ברעננה ושם למדתי לאכול פירות הדר - תפוזים ואשכוליות. האשכוליות לא מצאו חן בעינינו בגלל טעמן החמוץ. משם הובילו אותנו במשוריינים לכפר גלעדי דרך טבריה. צבי, המבוגר ממני בשלוש שנים, הגיע לכפר גלעדי יום אחרי, ופגשתי בו לראשונה במקום לא רומנטי במיוחד - הוא הגיע לשירותים בזמן שאני ניקיתי אותם. מיד הפכנו לזוג. צבי שהיה בהכשרה עבד כל היום. אני הייתי בחברת הנוער ולכן עבדנו במשך חצי יום, למדנו חצי יום, ובערבים היינו רוקדים כמעט עד חצות. צבי היה משתתף בריקודינו ומצטרף אליי לשמירות.

הסיפור המשותף

במשך חמש השנים שעברו עד חתונת בני הזוג, הם שמרו על קשר והתכתבו בהונגרית. צבי התגייס לצבא לגדוד 21 בחטיבת כרמלי, שמפקדיו בתקופת מלחמת השחרור היו אהרון אבנון ואהרון יריב, ולא הספיק להתאמן הרבה לפני שהשתתף בקרב על ג'נין (יוני 1948). הוא נשאר בצבא במשך 3 שנים ובחצי השנה האחרונה שימש כנהג אמבולנס צבאי בגדוד. חנה התגייסה לצבא במסגרת גרעין של תנועת "הבונים". את הטירונות עשתה במחנה 80 (על יד פרדס חנה) אבל כמו כל גרעין נח"ל, רוב השירות היה בקיבוץ כפר גלעדי. הגרעין היה מיועד ליישב את קיבוץ ניר אליהו (ליד כפר סבא) שהוקם ביולי 1950. רק חלק קטן מן האנשים עבר לשם, וחנה ובת דודתה ציפורה עברו לירושלים במסגרת שירות צבאי רגיל.

פטרות הצבאי

צבי השתחרר מן הצבא ב-1951 ועבד כנהג בשירות הממשלה. הוא התגורר באותה תקופה במעברה הגדולה שנבנתה על חורבות הכפר הערבי חלסה (לימים קריית שמונה). תפקידו כנהג במקום המרוחק כלל, בין היתר, הובלת יולדות לבית החולים בטבריה ופעם גם זכה להסיע את גולדה מאיר לטבריה. אחרי כן עבד כנהג במשרד האפוטרופוס לנכסי נפקדים וגר בחיפה בעיר התחתית. חנה גרה אחרי השירות הצבאי בבית החלוצות בחיפה, ולמרות שאיפתה להיות רוקחת, הסתפקה בלימודי כתבנות על חשבון הצבא, ונעשתה פקידה באגף המזון של משרד המסחר והתעשייה ברחוב העצמאות.

נהג פטרות האמסלה (1951)

בגלל אהבתו של צבי לחקלאות הוא הצטרף למושב כרם מהר"ל שרבים ממתיישביו הגיעו מן האזור של משפחתו. חנה הלכה בעקבותיו, והורי חנה עברו לגור במקום בעקבות הזוג. במקום התיישבו באותה שנה גם אחיו בונדי ורעייתו פרומה וכן אחותו אדלה ובעלה אריה פרנק שהגיעו לארץ אחריו. חתונתם של חנה וצבי נערכה ב-1953 בכרם מהר"ל ב"קלוב", מבנה ליד ה"טירה" ששימש לצורכי ציבור. כל הכפר השתתף בשמחה והייתה גם מוזיקה עם ריקודים. זו הייתה תקופת הצנע ואת העוגות והסנדוויצ'ים הכינו ממצרכים שחנה קיבלה במקום עבודתה.

חנה וצבי המשיכו לנסוע לעבודתם בחיפה ובמקביל לטפח את המשק. בתור מתיישבים חדשים הם קיבלו פרה ו"חצי סוס" (שאותו חלקו יחד עם משפחת אחיו של צבי, בונדי) וחלקה של 7.5 דונם. במקביל עבד צבי במשך שנים רבות כמנהל עבודה במשמרות במפעלי סיד באזור. חנה המשיכה לעבוד מחוץ למושב עד הלידה הראשונה. אחריה טיפלה בבנות שנולדו, עשתה את עבודות הבית ועזרה לצבי בטיפול במשק.

המשק כלל רפת, שבשיאה כללה שמונה פרות חולבות. באמצע שנות השבעים מכרו חנה וצבי את הפרות ונטעו כרם. במשך כשלושה עשורים מצאו את פרנסתם מגידול ענבי מאכל ויין. בהמשך נטעו אשכוליות אדומות ופומליות ליצוא. בנוסף היה צבי במשך שנים רבות הרב"ש (רכז ביטחון שוטף) של המושב.

חנה וצבי גידלו שלש בנות לתפארת וזכו לראות נכדים ונינים. בנותיהם אסתי ונעמי מתגוררות בכרם מהר"ל.

משפחת אסתי

ילדי אסתי: צומר ואורי

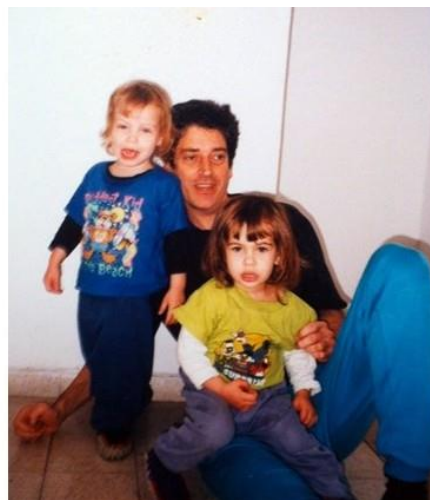

אסתי, אילי וצמית

משפחת רותי

שלומה דורות: רותי, בתה נעה וחנה

דוד צמ נעה ודורי בילדותם

משפחת נצמי

אחיתי, אורן, אילון, אביש ונצמי